

Київський національний торговельно–економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Стратегія розвитку банківського нагляду: вітчизняний та зарубіжний досвід

Студентки 2 курсу 2м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Якименко
Анжели
Віталіївни

Науковий керівник
д–р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Гарант освітньої програми
д–р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ	6
РОЗДІЛ II ДІАГНОСТИКА СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ	14
2.1. Аналіз діяльності банків на основі методики CAMELSO в системі дистанційного нагляду	14
2.2. Аналіз сучасного стану банківського нагляду та його стратегії в Україні	29
РОЗДІЛ III РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ	35
3.1. Досвід зарубіжних країн щодо банківського нагляду.....	35
3.2. Удосконалення стратегії банківського нагляду на основі агентно–орієнтованого моделювання	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Нестабільність банківської системи країни веде до порушення нормального функціонування її економіки, дестабілізує соціальну і політичну ситуацію в країні. У зв'язку з тим, що банки в основному, оперують не власними, а залученими коштами, повинна існувати ефективна система регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Уроки світової фінансової кризи та посткризового періоду довели, що нині функціонуюча система нагляду за діяльністю банків потребує постійного розвитку та удосконалення.

Сучасні тенденції розвитку банківського нагляду охоплюють широке коло питань, що стосуються організаційних аспектів його реалізації та реформування інститутів системи банківського нагляду і регулювання; змісту та цільової спрямованості, моніторингу за станом фінансово–кредитної системи і в цілому методологічних засад його здійснення. Вдосконалення окремих елементів системи банківського нагляду та впровадження в національну практику потребує врахування безлічі факторів, починаючи з історичних особливостей фінансового розвитку до сучасного стану та пріоритетів соціально–економічного розвитку країни в цілому.

Метою дослідження є розкриття теоретико–методичних та практичних положень стратегії банківського нагляду, а також розробка пропозицій щодо її удосконалення в Україні.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- визначення сутності дефініції «банківський нагляд» з урахуванням різних точок зору науковців;
- розкриття основних теоретичних положень банківського нагляду;
- моніторинг ключових індикаторів банківського нагляду в Україні;
- аналіз сучасного стану банківського нагляду та його стратегії;
- дослідження досвіду зарубіжних країн щодо банківського нагляду;

– формування інноваційного підходу до розробки стратегії банківського нагляду з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей.

Об’єктом дослідження є процес банківського нагляду в Україні та зарубіжних країнах, а **предметом дослідження** – теоретико–методичні засади формування ефективної стратегії банківського нагляду.

Методи дослідження. Теоретико–методологічну основу дослідження становлять наукові праці, рекомендації Базельського комітету та нормативні документи НБУ з питань банківського нагляду. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно–логічний, індукції та дедукції – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності банківського нагляду та напрямків його вдосконалення; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; коефіцієнтний метод – для визначення основних індикаторів банківського нагляду; методи аналізу та синтезу – для дослідження стану банківського нагляду в Україні; порівняльний метод – для дослідження процесу організації банківського нагляду в Україні та зарубіжних країнах.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань банківського нагляду; офіційні дані Національного банку України; рекомендації Базельського комітету; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України для подальшого вдосконалення підходів щодо проведення банківського нагляду на основі агентно–орієнтованого моделювання з метою підвищення його ефективності та покращення рівня економічної активності банків при дотриманні міжнародних стандартів.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Якименко А.В. Моделі організаційної побудови банківського нагляду. *Бізнес–процеси у кредитно–фінансових установах*: зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ: Київ. нац. торг. – екон. ун–т, 2020. 426 с.

А також у тезах доповідей: Якименко А.В. Моделі організаційної побудови наглядових систем. *Фінансово–кредитні системи: проблеми теорії і практики*: тези доп. II Всеукр. студ. наук. конф. (м. Київ, 16 березня 2020 р.): / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ. нац. торг. – екон. ун–т, 2020. 382 с. (с. 170–173)

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 48 сторінок. В роботі представлено 13 таблиць, 8 рисунків, 8 додатків та використано 71 наукових джерел.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

Банківський нагляд є важливою складовою підтримання стабільності банківської системи і забезпечення ефективного розвитку ринкових відносин, адже банки виконують на фінансовому ринку специфічні функції, які мають не тільки фінансовий, але й певний соціально значущий зміст. Тому проблеми, що виникають у банківській системі та в діяльності окремого банку, миттєво знаходять своє віддзеркалення в економіці та суспільстві, багато з них мають довгострокові й часто непередбачувані наслідки, призводять до структурних та інституційних диспропорцій в економіці, загострення фінансових криз.

Економічна природа, роль та значення банківського нагляду в контексті забезпечення стабільного розвитку банківської системи проявляється через реалізацію функцій, які обумовлюють місце банківського нагляду в складній системі економічних відносин.

На нашу думку, дуже важливим є розкриття значущості банківського нагляду для банківської діяльності в цілому, аби дати краще розуміння державним та наглядовим органам, як треба реагувати на ті чи інші зміни, які відбуваються в економіці. Тому для початку розглянемо тлумачення дефініції «банківський нагляд» та його складових.

Серед науковців майже відсутньою є погодженість думок щодо визначення банківського нагляду. Банківський нагляд розглядають як окреме поняття та як складову банківського регулювання. Деякі автори зазначають, що банківський нагляд є складовою системи регулювання, яка виконує контролюючу функцію. Проте такий підхід надто широкий і не дає можливості виявити специфіку банківського нагляду. У такому розумінні він перетворюється лише в понятійне явище. В додатку А виділено основні підходи визначенні даного поняття.

Досить виважений варіант дефініції запропонований українським вченими в особі В. Міщенко. Він розглядає банківський нагляд як моніторинг процесів, що відбуваються в банківській системі на різних стадіях функціонування банків – від моменту їх створення до моменту ліквідації, а також застосування щодо банків певних коригувальних заходів і засобів примусового впливу з метою регулювання їхньої діяльності [22, с. 48]. Схожою є і думка німецьких вчених [63, с. 175], де нагляд розглядається як діяльність у рамках загального моніторингу національної економіки з боку державних установ з метою поточного спостереження за банками з моменту їх заснування та, за потреби, впливу на них.

На нашу думку, з урахуванням поточних тенденцій, найбільш точно та повно сутність банківського нагляду передає визначення запропоноване НБУ:

Банківський нагляд – діяльність, що здійснюється регулятором за банками з метою забезпечення стабільності банківської системи та обмеження ризиків, на які наражається банк внаслідок участі в банківській групі, шляхом регулювання, моніторингу та контролю ризиків банківської групи у визначеному Національним банком порядку [2].

З огляду на суттєві розбіжності у тлумаченні дефініції «банківський нагляд» різними науковцями, з урахуванням українського та зарубіжного досвіду дослідження даного поняття у теоретичному аспекті, ми вважаємо, що банківський нагляд є основоположним та узагальненим процесом забезпечення стабільності банківської системи шляхом здійснення ряду наглядових дій, розробки інструментарію його проведення, оцінки ефективності у розрізі отримання результатів нагляду.

Розглянемо також підходи до визначень банківського нагляду. Вважаємо доцільним розглянути банківський нагляд у вузькому та широкому розумінні визначення.

У вузькому розумінні банківський нагляд розглядають у двох аспектах – організаційному та функціональному.

В організаційному аспекті банківський нагляд є системою державних органів, наділених повноваженнями щодо здійснення контролю за діяльністю банків. У функціональному аспекті – банківський нагляд розглядається як діяльність, що здійснюється уповноваженими державними органами.

Дуже важливою класифікаційною ознакою банківського нагляду є класифікація його за етапами здійснення. Тут думки авторів не є однозначними.

Так, на думку Смовженко [56, с.67], банківський нагляд включає три види нагляду: вступний, попередній та поточний

Дещо іншої думки притримується Хаб'юк [58, с. 46] доповнюючи класифікацію Смовженко, де попередній та поточний нагляд він об'єднує і виокремлює ще один вид нагляду, класифікуючи банківський нагляд залежно від етапів існування банку. Автор виділяє три види нагляду: вступний, пруденційний та ліквідаційний.

Деякі науковці виділяють додатково особливий нагляд, що передбачає нагляд за проблемними та неплатоспроможними банками, а ліквідаційний нагляд виділяють як окрему складову.

На нашу думку, спираючись на опрацьовані джерела авторів доцільно виділити наступні етапи проведення банківського нагляду, які в повній мірі розкриють його зміст:

Рис. 1.1. Етапи банківського нагляду*

*Примітка: складено автором за джерелом [18, с.705]

Банківський нагляд починається з вступного контролю, який проводиться з метою чіткого та повного визначення вимог для отримання ліцензії на проведення банківських операцій і який поділяється на два етапи – державну реєстрацію банку як юридичної особи і надання ліцензії на здійснення банківських операцій.

Основна мета вступного контролю – відбір банків, що відповідають встановленим вимогам та створення умов для їхньої діяльності. Основний інструментарій вступного контролю – аналіз бізнес-планів, перевірка керівників та засновників, контроль за правильністю формування статутного капіталу, перевірка наявності матеріально-технічної бази банку.

Другим етапом наглядової діяльності є попередній (пруденційний) контроль, який здійснюється з метою дотримання банками вимог розумного (з оптимальним ризиком) ведення банківської справи і включає заборону або обмеження окремих видів банківської діяльності з боку НБУ, відрахування до резерву для відшкодування можливих втрат за кредитами банків, встановлення штрафних санкцій за порушення банками показників економічних нормативів, порядку формування обов'язкових резервів тощо. Важливою складовою процесу попереднього контролю є система раннього реагування та упереджувальних заходів. Його метою є запобігання виникненню кризових ситуацій у роботі банку, дотримання банківського законодавства і нормативних документів. Основними методами і прийомами на цьому етапі є аналіз фінансової звітності, перевірка виконання нормативів НБУ, застосування заходів впливу, аудит.

Поточний контроль за банками здійснюється шляхом їх інспектування, а також розроблення та вжиття заходів щодо організаційного зміцнення та фінансового оздоровлення банків. Основна мета поточного контролю – виведення банку зі стану «старіння» за допомогою фінансового оздоровлення або у разі «згасання» – ліквідація банку з мінімальними соціально-

економічними витратами шляхом проведення ліквідаційних заходів [18, с.706].

Центральним банком традиційно попередній та поточний контроль здійснюється у формі дистанційного нагляду та інспекційних перевірок.

Безвізний нагляд – це дистанційний моніторинг діяльності окремих банків і банківської системи в цілому, а також застосування наглядовими органами певних заходів з метою реагування на проблеми і недоліки, виявлені в діяльності банків. Безвізний нагляд використовується як система раннього застереження, що дозволяє наглядовим органам приймати рішення про застосування до банків коригуючих заходів до загострення ситуації або до проведення інспекційної перевірки на місці.

Інспекційні перевірки банків на місцях повинні проводитися кваліфікованими спеціалістами банківського нагляду, які здатні оцінити ступінь ризиків, на які наражається той чи інший банк, і визначити якість управління цими ризиками.

Банківський нагляд не завершується проведенням поточного контролю. Завершальними етапами є нагляд за проблемними банками та застосування регулятором заходів впливу щодо банків адекватно до вчинених ними порушень чи здійснення ринкових операцій. Одним із заходів впливу НБУ є примусова ліквідація банку. Ліквідація банку як кінцева складова нагляду – тривалий і складний процес. Досвід проведення цієї процедури у нашій країні ще незначний, не узагальнений і має недостатнє наукове, правове та економічне обґрунтування. Ефективне здійснення процедури ліквідації є важливою гарантією захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

Ліквідація як банкрута навіть одного банку істотно впливає на загальну політичну ситуацію та стан фінансового ринку країни. Це обумовлює винятковість процедури ліквідації банків та необхідність виваженого підходу в кожному окремому випадку, використання всіх можливостей максимальної прозорості процесу і згладжування можливих соціальних і економічних наслідків [35, с.37].

У широкому розумінні банківський нагляд можна визначити як регулятивну систему економічних і правових заходів, які здійснюються органами державного управління для забезпечення стабільності, безпеки та ефективності банківського сектора шляхом розумного, виваженого обмеження ризиків у банківській діяльності, насамперед, зведення до мінімуму системного ризику, тобто запобігання ланцюговій реакції, за якої крах одного або кількох банків може спричинити кризу всієї банківської системи [32].

Науковий світ розглядає різні підходи до дослідження банківського нагляду. Ми ж у подальших дослідженнях будемо спиратися на ризик-орієнтований підхід, так як будемо розглядати банківський нагляд під призмою мінімізації ризиків для банківської системи.

Кожен процес, який відбувається в економіці, повинен виконувати покладені на нього функції, базуватися на певних принципах. У науковій літературі також немає єдиного підходу щодо визначення функцій банківського нагляду. Вони різняться залежно від визначення самого поняття науковцями та, безпосередньо, від наглядових дій, які виконуються (див. дод Б).

Так, наприклад, деякі подібні за своєю суттю функції банківського нагляду одні науковці розмежовують, а інші – об'єднують. Ми дослідили бачення функцій банківського нагляду вчених у вітчизняній та зарубіжній літературі та дійшли висновку виділити наступні функції банківського нагляду наведені на рис.1.2:

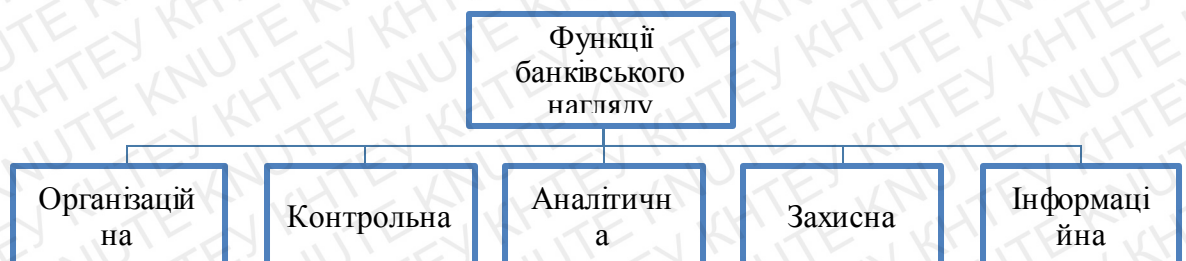

Рис.1.2 Функції банківського нагляду*

Примітка: складено автором за джерелами [11; 43]

Найбільш прийнятною, з нашої точки зору є класифікація функцій від НБУ, проте ми доповнили цей перелік організаційною функцією, адже її дотримання якої є дуже важливим на початкових етапах здійснення банківського нагляду.

По різному трактується і мета банківського нагляду. Наприклад головний банківський регулятор США визначає проведення банківського нагляду з метою підвищення загальної безпеки та стійкості банків та стабільність фінансової системи в цілому. Дана думка є досить загальною і часто зустрічається в наукових працях з досліджуваної теми різних вчених.

Проте ми вважаємо, що мета банківського нагляду має бути відображеною в конкретних заходах, а саме у запобіганні виникнення кризових ситуацій у діяльності банків через своєчасне реагування на порушення та негативні тенденції.

Для чіпкого виконання поставленої перед регулятором мети знаходять своє відображення основні завдання банківського нагляду. Опрацювавши різні джерела ми виділили наступні ключові завдання банківського нагляду:

- створення конкурентного середовища в банківському секторі;
- забезпечення прозорості банківського сектору;
- підвищення стійкості та ефективності банківської діяльності;
- підтримка необхідного рівня стандартів і професіоналізму в банківському секторі;
- захист інтересів кредиторів, вкладників, клієнтів, акціонерів;
- управління ідентифікованими ризиками та прогнозування потенційних ризиків.

Банківський нагляд, який має на меті підвищення ефективності діяльності банківського сектору, має спиратися на принципи ефективного банківського нагляду [61], запропоновані та рекомендовані Базельським комітетом з питань банківського нагляду. Національний банк України дещо видозмінив та узагальнив їх, виходячи з принципових внутрішніх особливостей та сучасних реалій, і виділив наступні:

- 1) багаторівневості системи нагляду за банками;
- 2) постійне вдосконалення нормативного та методичного забезпечення наглядових процесів;
- 3) вдосконалення наукового, матеріально–технічного та кадрового забезпечення банківського нагляду;
- 4) постійне підвищення кваліфікації спеціалістів банківського нагляду;
- 5) посилення публічності та прозорості фінансового стану банків, широке використання механізмів ринкової самодисципліни;
- 6) використання досвіду інших країн, запровадження міжнародних стандартів і кращої практики банківського нагляду [44].

На нашу думку, варто додати принцип превентивного характеру для уникнення потенційних ризиків, що забезпечить мінімізацію подальших процесів під час здійснення банківського нагляду.

Отже, в науковій літературі відсутня єдина точка зору щодо трактування поняття банківського нагляду. Думки науковців різняться в залежності від його призначення та змісту. У загальному вигляді банківський нагляд зводиться до виявлення правопорушень і усунення їх, запобігання високого рівня ризикованості, з'ясування того, наскільки діяльність банків відповідає встановленим правилам. Теоретичне осмислення банківського нагляду, на нашу думку, потребує вдосконалення та більш чіткої позиції авторів щодо його вивчення, так як саме змістовне обґрунтування дозволить вдосконалювати цей процес у практичній діяльності.

РОЗДІЛ II

ДІАГНОСТИКА СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз діяльності банків на основі методики CAMELSO в системі дистанційного нагляду

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках [38]. Досягнення вказаної мети забезпечується, зокрема, шляхом встановлення обов'язкових нормативів і лімітів для банків, а також перевірки з боку НБУ правильності розрахунку банками цих нормативів і лімітів. Визначені Національним банком України економічні нормативи для здійснення банківського нагляду є тими індикаторами, які дають змогу відстежувати зміни у діяльності кожного комерційного банку, вчасно виявляти ризики та загрози, а отже, і своєчасно вживати до банків певні коригувальні заходи, а також заходи примусового впливу, спрямовані на вдосконалення поточної діяльності банків та їх фінансове оздоровлення. Регламентовані межі нормативних значень покликані сприяти надійному та ефективному функціонуванню банківського сектору [6, с. 154].

В Україні банківський нагляд проводиться у безвиїзній (дистанційній) та виїзній (інспекційні перевірки) формі. Він базується на ризик-орієнтованому підході, який направлений на виявлення можливих проблем до їх фактичного настання та уникнення їх в подальшому. Саме тому більша увага приділяється саме дистанційному нагляду, так як він направлений на поточну перевірку показників та нормативів, які є основними індикаторами стабільної діяльності банку. Дистанційний нагляд в Україні проводиться у формах наведених у додатку В.

В цілому по системі економічні нормативи повністю виконуються. Проте банки в окремі періоди порушують економічні нормативи, які

встановлені НБУ для поточної перевірки діяльності банків. В таблиці 2.1 наведено динаміку порушень економічних нормативів по всім банкам України за 2018–2020 роки.

Таблиця 2.1

Динаміка порушень банками України економічних нормативів за період з 01.01.2018 по 01.11.2020 року (станом на 01.01)*

Дата	Роки, кількість порушень (банків порушників) економічних нормативів		
	2018	2019	2020
01.01	–	31 (21)	14 (10)
01.02	–	33 (22)	16 (11)
01.03	57 (34)	33 (20)	16 (11)
01.04	55 (31)	30 (18)	15 (12)
01.05	54 (32)	26 (18)	17 (11)
01.06	51 (31)	22 (17)	15 (10)
01.07	62 (35)	20 (16)	15 (11)
01.08	49 (29)	24 (18)	15 (12)
01.09	52 (27)	19 (16)	15 (11)
01.10	52 (26)	18 (15)	13 (10)
01.11	53 (25)	16 (13)	12 (9)
01.12	41 (23)	16 (12)	

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

За даними таблиці 2.1 чітко прослідковується масове порушення економічних нормативів у 2018 році – майже половина банків не виконували економічні нормативи. Це пов'язано з тим, що деякі банки не були готові до введення обов'язкових нормативів, і для їх виконання знадобився час та ресурси. Найчастіше банки порушували норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), норматив достатності регулятивного капіталу (Н2) та нормативи кредитного ризику (Н7 та Н9). Банкам доводилось швидкими темпами нарощувати капітальну та диверсифікувати кредитний портфель, аби дотримуватись вимог. Проте помітна тенденція до поступового скорочення кількості банків порушників та порушених нормативів.

Введення до обов'язкового розрахунку нормативу покриття ліквідності LCR починаючи з 2019 року [44] призвело до незначних порушень даного нормативу (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка порушень окремими банками України нормативу LCR
за період з 01.01.2018 по 01.11.2020 року (станом на 01.01)***

Дата	Роки, банки–порушники	
	2019	2020
01.01	Не розраховувався	–
01.02	АТ «Комінвестбанк», Місто банк	Місто банк
01.03	АТ «Комінвестбанк», Місто банк, Вернум банк	–
01.04	Місто банк, Вернум банк	Місто банк
01.05	Місто банк	Місто банк
01.06	–	–
01.07	–	–
01.08	–	–
01.09	–	–
01.10	–	–
01.11	–	–
01.12	–	–

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Лише декілька банків за весь час порушували ці нормативи, а саме: АТ «Комінвестбанк», Місто банк та Вернум банк. LCR замінив попередні нормативи миттєвої та короткострокової ліквідності, які банки розраховували до 2019 року.

Найбільш проблемними для виконання є нормативи кредитного ризику–норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами (Н9), табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка порушень банками України нормативів Н7 та Н9 за
період з 01.01.2018 по 01.11.2020 року (станом на 01.01)***

Дата	Роки, кількість порушень економічних нормативів Н7– Н9		
	2018	2019	2020
01.01	–	9–7	2–5
01.02	–	10–11	3–5
01.03	10–18	9–11	3–5
01.04	15–15	7–11	4–2
01.05	16–16	5–10	4–5
01.06	17–18	3–8	4–5
01.07	15–14	5–6	5–5
01.08	14–13	4–9	6–4
01.09	15–16	5–9	5–6

Продовження табл. 2.3

01.10	13–12	4–8	4–4
01.11	12–13	3–6	4–3
01.12	8–13	5–5	

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Нормативи кредитного ризику НБУ встановив для того, щоб банки могли диверсифікувати свій кредитний портфель та мінімізувати ризики, які можуть виникнути при надмірному наданні активів одному контрагенту чи пов'язаним особам. Станом на 01.11.2020 року Н7 порушують чотири банки (Місто Банк (39,68%), Сбербанк (54,88%), Індустріалбанк (81,97%), Промінвестбанк (80,82%) , Н9 порушують три банки (Юнекс Банк (29,05%), Мегабанк (35,89%), Перший інвестиційний банк (51,48%)[25]. Дані порушення нормативів спричинені саме особливостями діяльності цих банків. Невиконання нормативів кредитного ризику призводить до підвищеного ризику втрати ресурсів, які надають банки у користування. На нашу думку, НБУ має проводити більш ретельні перевірки до банків–порушників з метою уникнення потенційних ризиків, які можуть спіткати їх. Банки мають диверсифікувати кредитний портфель та використовувати підвищені вимоги по операціям з пов'язаними з банками особами, так як це може спричинити негативні наслідки для банків.

Також розглянемо порушення економічних нормативів на прикладі конкретного банку, а саме АТ «ПУМБ», табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка порушень АТ «ПУМБ» економічних нормативів за період з 01.01.2018 по 01.11.2020 року (станом на 01.01)*

Дата	Роки, кількість порушень (банків порушників) економічних нормативів		
	2018	2019	2020
01.01	–	Н9	Н9
01.02	–	Н9	Н9
01.03	Н7, Н9	Н9	Н3
01.04	Н7, Н9	Н9	Н9
01.05	Н7, Н9	Н9	Н9
01.06	Н7, Н9	Н9	–
01.07	Н7, Н9	Н9	–
01.08	Н7, Н9	Н9	–

Продовження табл. 2.4

01.09	H7, H9	H9	–
01.10	H7, H9	H9	–
01.11	H9	H9	–
01.12	H9	H9	–

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Впровадження нормативів кредитного ризику спричинило невиконання банком цих вимог. В першу чергу, це пов'язано з тим, що лівова частка кредитів у кредитному портфелі банку припадала на обслуговування пов'язаних з банком осіб. Це спричинило високий рівень ризику для банку. Проте поступово банк почав виконувати дані нормативи і наразі порушень невиявлено.

Проте виконання економічних нормативів є не єдиним інструментом проведення дистанційного нагляду в Україні. Дистанційний банківський нагляд ґрунтується на системі рейтингової оцінки банків, яку широко використовують наглядові органи багатьох країн світу. Система CAMELSO є бальною та ґрунтується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження. Нагляд НБУ ґрунтується на оцінці ризиків за цією рейтинговою системою та полягає у визначенні загального стану банку на підставі стандартизованих критеріїв, що охоплюють усі напрямки його діяльності. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за чотирибальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «4» – найнижчою [36].

Через відсутність оприлюдненої методики розрахунку складових компонентів CAMELSO ми будемо проводити оцінку за окремою системою показників. Пропонуємо провести аналіз окремих складових по банківській системі в цілому. В першу чергу проаналізуємо показники достатності капіталу (С), табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Динаміка показників достатності капіталу по банківській системі
України за період з 01.01.2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)***

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), тис.грн	115817600	126116700	150313800	178767600
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу Н2), %	16,10	16,18	19,66	21,91
Норматив адекватності основного капіталу (Н3),%	–	–	13,50	16,05
K1= сукупний капітал/ пасиви	0,12	0,11	0,13	0,12
K2=чистий капітал/ зобов'язання	0,09	0,10	0,11	0,11
K3=регулятивний капітал/ сукупний капітал	0,71	0,81	0,75	0,85
K4 = статутний капітал /сукупний капітал	3,07	3,01	2,35	2,3
K5=власний капітал / зобов'язання	0,13	0,12	0,15	0,13

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

За даними таблиці 2.5 ми можемо побачити, що загалом по системі покращується рівень достатності капіталу. Всі банки дотримуються нормативів капіталу і нарощують капітальну базу з метою уникнення фінансових втрат і можливості виконати зобов'язання у випадку непередбачуваних подій за рахунок власних коштів. Проте частка власних коштів валюти балансу залишається незначною, що свідчить про незахищеність банків перед можливими ризиками.

Другою складовою в оцінці CAMELSO є аналіз якості активів (A). Аналіз активів банку відноситься до найбільш тривалої і важливої стадії аналізу його діяльності. Це пояснюється тим, що якість активів значною мірою обумовлює ліквідність та платоспроможність банку і, в кінцевому рахунку, його надійність (табл.2.6). Якщо банк має якісні активи, то навіть при

мінімальному розмірі власного капіталу він може стабільно і ефективно функціонувати.

Таблиця 2.6

Динаміка показників якості активів по банківській системі України за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Ка1 = кредитний портфель / загальні чисті активи	0,88	0,89	0,85	0,81
Ка2 = високоліквідні активи / робочі активи	0,06	0,05	0,08	0,10
Ка3 = резерви під активні операції / загальні чисті активи	3,17	3,59	2,46	2,25
Ка4=дохідні активи/загальні активи	0,82	0,79	0,88	0,87
Ка5=активи зважені на ризик/загальні активи	0,61	0,59	0,67	0,72

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Аналіз якості активів по банківській системі показав, що дохідні активи у структурі валюти балансу займають близько 87% станом на 30.09.2020 року. Даний показник поступово покращується по системі. Активи по банківській системі забезпечені резервами, що свідчить про покращення їх якості. Дещо зменшується показник частки кредитного портфеля в загальних чистих активах (81%). Банки починають з підвищеними вимогами перевіряти кредитоспроможність позичальників перед наданням кредиту, що має покращити в подальшому якість кредитного портфеля та активів в цілому.

Далі розглянемо показники дохідності (Е) банківської системи (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників дохідності по банківській системі України за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
ROE=чистий прибуток/власний капітал,%	-15,84	14,67	33,45	24,40

Продовження табл. 2.7

ROA=чистий прибуток/загальні активи %	-1,93	1,69	4,26	3,16
Мультиплікатор капіталу=загальні активи/сукупний капітал	8,27	8,77	7,46	8,21
Кд1 = балансовий прибуток / середня величина чистих активів	-0,18	0,14	0,32	0,19
Кд2 = балансовий прибуток / сукупний капітал	-0,16	0,14	0,29	0,19
Кд3= адміністративні витрати + витрати на персонал / загальні чисті активи	0,27	0,34	0,31	0,26
Кд4 = чистий процентний дохід / середня величина чистих активів	0,37	0,46	0,76	0,34

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Проведений аналіз показує, що у 2017 році банки України мали від'ємне значення показників рентабельності активів і капіталу. Тобто більшість банків за результатами діяльності були збитковими. Такі результати спричинені економічною нестабільністю в країні та переходом банківської системи до ризик-орієнтованого підходу. Ще один показник, а саме мультиплікатор капіталу – це важіль управління банком структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу, тобто бажану збалансованість між капітальною базою і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів. Даний показник по системі майже не зменшується, тобто існує великий розрив між активами і капіталом, що може спричинити ризик для банківської системи. За останні роки діяльність більшості банків стала прибутковою. Показники ROA, ROE стали додатними по системі.

Показники ліквідності (L) у розрізі дотримання банками нормативів ліквідності є достатньо високими (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка показників ліквідності по банківській системі України за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
LCR _{ВВ} %	–	161	169	204
LCR _{ІВ} %	–	148	185	198
Норматив короткострокової ліквідності (Н6) %	97,8	101,33	107,75	100,8

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

Більшість банків можуть вчасно розрахуватися з зобов'язаннями. Тому показники ліквідності по системі не порушуються.

В цілому результати рейтингової оцінки банків за системою CAMELSO маю тенденцію до покращення кожного складового компоненту, зображені на рис. 2.1.

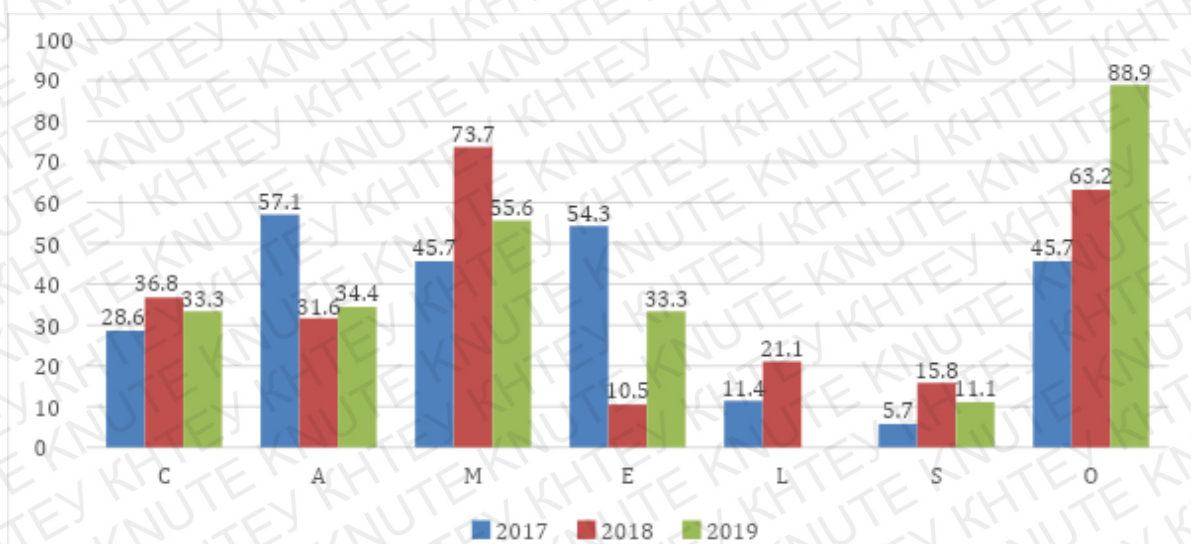
Рис. 2.1 Усереднені рейтингові оцінки банків України за компонентами рейтингової системи CAMELSO України в 2017–2019 роках станом на 31.12*

Примітка: розроблено автором за даними НБУ [25]

В 2019 році банки покращили оцінки за компонентами «С» (капітал), «А» (активи), «Е» (дохідність) в порівнянні з 2017 роком. Стабільними по системі є компоненти «L» (ліквідність) та «S» (чутливість до ризиків), за якими у 2019 році найнижчі оцінки не отримав жоден з банків. Банки виконують нормативи ліквідності та самостійно визначають ризик – апетит.

Проте є елементи, по яким банки мають незадовільні результати зображені на рисунку 2.2.

Рис. 2.2 Питома вага найнижчих оцінок по банкам України за компонентами рейтингової системи CAMELSO в 2017–2019 роках станом на 31.12*

Примітка: Розроблено автором за даними НБУ[25]

Найчастіше найнижчі оцінки банки отримували за компонентами «О» (операційний ризик) та «М» (менеджмент) – 88,9% та 55,6% перевірених банків відповідно. Як і в 2018 році, компонент «О» залишився основною проблемною зоною банків, за які вони отримували найнижчі оцінки. Причиною тому є операційний ризик – здатність банку ефективно управляти операційним та інформаційним ризиком з метою недопущення/мінімізації фінансових втрат внаслідок реалізації ризиків [36]. Слід зазначити, що останнім часом операційний ризик зріс і матеріалізувався у значних втратах, що пов'язано також зі впровадженням складних інноваційних систем дистанційного банкінгу, зростаючою часткою присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі, ускладненням бізнес-моделей ведення банківської діяльності, а тим самим – потребою створення нових моделей функціонування банків нового покоління. Науковці і практики вважають, що 15–20% сукупного операційного ризику пов'язані з інноваційною діяльністю банків [54, с. 144].

Для порівняння проведемо аналіз по АТ «ПУМБ» для визначення особливостей виконання вимог за системою CAMELSO по окремому банку (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка показників достатності капіталу АТ «ПУМБ» за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), тис.грн	3519387	5282255	7914882	8056066
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу Н2), %	11,76	16,34	21,21	18,64
Норматив адекватності основного капіталу (Н3),%	–	–	12,30	14,48
К1= сукупний капітал/ пасиви	0,10	0,12	0,16	0,12
К2=чистий капітал/ зобов'язання	0,08	0,12	0,17	0,12
К3=регулятивний капітал/ сукупний капітал	0,73	0,83	0,87	0,87
К4 = статутний капітал /сукупний капітал	0,68	0,52	0,36	0,51
К5=власний капітал / зобов'язання	0,11	0,14	0,19	0,14

*Примітка: складено автором за офіційними даними НБУ та річних звітів АТ «ПУМБ»[25,42, 45–47]

Аналіз достатності капіталу банку показує, що АТ «ПУМБ» є добре капіталізованим та виконує нормативи достатності капіталу. Частка капіталу у валюті балансу складає приблизно 12%, що дорівнює середньому значенню по системі.

При аналізі якості активів банку ми бачимо що робочі активи у структурі загальних активів складають близько 95%, що свідчить про ефективне використання банком залучених коштів (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка показників якості активів АТ «ПУМБ» за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Ка1 = кредитний портфель /загальні чисті активи	0,92	0,94	0,87	0,85

Продовження табл. 2.10

Ка2 = високоліквідні активи / робочі активи	0,05	0,06	0,18	0,27
Ка3 = резерви під активні операції / загальні чисті активи	0,11	0,07	0,06	0,07
Ка4=дохідні активи/загальні активи	0,96	0,88	0,95	0,96
Ка5=активи зважені на ризик/загальні активи	0,72	0,75	0,67	0,59

*Примітка: складено автором за офіційними даними НБУ та річних звітів АТ «ПУМБ»[25,42, 45–47]

Коефіцієнт співвідношення суми високоліквідних активів і робочих активів банку характеризує питому вагу високоліквідних активів банку в робочих активах. Даний показник значно зріс в 2020 році (0,27) порівняно з 2017(0,05). Банк таким чином намагається збільшити частку високоліквідних активів проте тим самим це зменшує ефективність їх використання та скорочує дохідність. Порівняно з 2018 роком (94%) у банку за 9 місяців 2020 року скоротилась частка кредитного портфеля в загальних чистих активах. Значення цього показника є близьким до середнього по системі, а його зменшення, в першу чергу, пов'язане з тимчасовим обмеженням видачі нових кредитів під час карантинних обмежень спричинених коронакризою.

Аналіз показників ліквідності показує, що банк в повній мірі дотримується нормативів ліквідності. Проте розглянемо геп ліквідності за банком (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка показників ліквідності АТ «ПУМБ» за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
LCR _{ВВ} %	–	161	169	204
LCR _{ІВ} %	–	148	185	198
Норматив короткострокової ліквідності (Н6) %	97,8	101,33	107,75	100,8
Геп ліквідності до 1 міс, тис.грн	–13104749	–11292065	–9482444	–
Кумулятивний геп до 1 міс, тис.грн	–13104749	–11292065	–9482444	–
Геп ліквідності 1–3 міс, тис.грн	2301065	1072391	–1679003	–
Кумулятивний геп 1–3 міс, тис.грн	–10803684	–10219674	–11161447	–
Геп ліквідності 3–6 міс, тис.грн	1649574	947521	101959	–
Кумулятивний геп 3–6 міс, тис.грн	–9154110	–9272153	–11059488	–

Продовження табл. 2.11

Геп ліквідності 6–12 міс, тис.грн	7312774	6668837	7048245	–
Кумулятивний геп 6–12 міс, тис. грн	–1841336	–2603316	–4011243	–
Геп ліквідності понад 12 міс, тис.грн	8219692	7048921	11313900	–
Кумулятивний геп понад 12 міс, тис.грн	6378356	4445605	7302657	–
Геп загальний, тис.грн	3079208	4445605	7032657	–
Кумулятивний геп загальний, тис.грн	9457564	8891210	14335314	–

*Примітка: складено автором за офіційними даними НБУ та річних звітів АТ «ПУМБ»[25,42, 45–47]

Банк має від’ємний геп за строками за строком до 1 місяця, а в 2019 році навіть за строками від 1 до 3 місяців. Кумулятивний геп як різниця між загальним обсягом чутливих активів і зобов’язань, які протягом часового горизонту можуть бути переоцінені має від’ємне значення до 1 року протягом всього досліджуваного періоду. Це свідчить про те, що від’ємний розрив абсолютного гепу на коротких строках призводить до негативних наслідків у дотриманні показників ліквідності на більш тривалий строк.

Проведений аналіз дохідності АТ «ПУМБ» показує, що банк має позитивні результати діяльності (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка показників дохідності АТ «ПУМБ» за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
ROE=чистий прибуток/власний капітал,%	14,92	31,79	22,15	22,39
ROA=чистий прибуток/загальні активи %	1,54	4,02	3,62	2,81
Мультиплікатор капіталу=загальні активи/сукупний капітал	9,67	7,94	9,67	6,11
Кд1 = балансовий прибуток / середня величина чистих активів	0,17	0,33	0,35	0,06
Кд2 = балансовий прибуток / сукупний капітал	0,15	0,29	0,30	0,23
Кд3= адміністративні витрати + витрати на персонал / загальні чисті активи	0,45	0,40	0,36	0,28
Кд4 = чистий процентний дохід / середня величина чистих активів	0,68	0,74	0,68	0,44

*Примітка: складено автором за офіційними даними НБУ та річних звітів АТ «ПУМБ»[25,42, 45–47]

Банк дотримується оптимальних показників рентабельності активів та капіталу. Розрахований мультиплікатор капіталу показує, що у банку скорочується розрив між активами і капіталом, що є позитивним для банку та зменшує ризики. В банку протягом 2020 року дещо зменшився процентний дохід порівняно з попередніми періодами. Це перш за все спричинено скороченням кредитної діяльності банку у зв'язку з настанням світової коронакризи, яка не оминула й банківський сектор України. Банк призупинив видачу нових кредитів на період жорсткого карантину та відмінив штрафні санкції для клієнтів з метою оптимізації кредитного портфеля.

Далі розглянемо основні ризики, на які наражається банк при здійсненні своєї діяльності (табл.2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка показників чутливості до ризиків АТ «ПУМБ» за період з 01.01. 2017 по 30.09.2020 року (станом на 31.12)*

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Валютний ризик (var)	119016	6671	48920	–
Процентний ризик	25416	56331	4016	–
Н7	173,8	15,3	11,1	11,4
Н8	323,8	135,2	44,3	11,4
Н9	173,6	83,16	33,2	9,7

*Примітка: складено автором за офіційними даними НБУ та річних звітів АТ «ПУМБ»[25,42, 45–47]

За відсутністю даних ми, на жаль, не можемо проаналізувати зміну валютного ризику у 2020 році у зв'язку з певними валютними обмеженнями, проте ми бачимо, що в банку скорочується валютний ризик, банк дотримується нормативів загальної довгої та короткої відкритої валютної позиції. Помітна також тенденція до скорочення процентного ризику. Банк протягом 2017–2018 має високий рівень кредитного ризику у зв'язку з недотриманням нормативів кредитного ризику. Проте починаючи з 2019 року банк реабілітувався і наразі дані нормативи в повній мірі є задовільними, що свідчить про скорочення кредитного ризику по банку.

Показник якості менеджменту (М) ми розраховали як середнє значення п'яти показників. За відсутності інформації для оцінки операційного ризику (О) ми склали загальну оцінку CAMELSO без урахування цього показника.

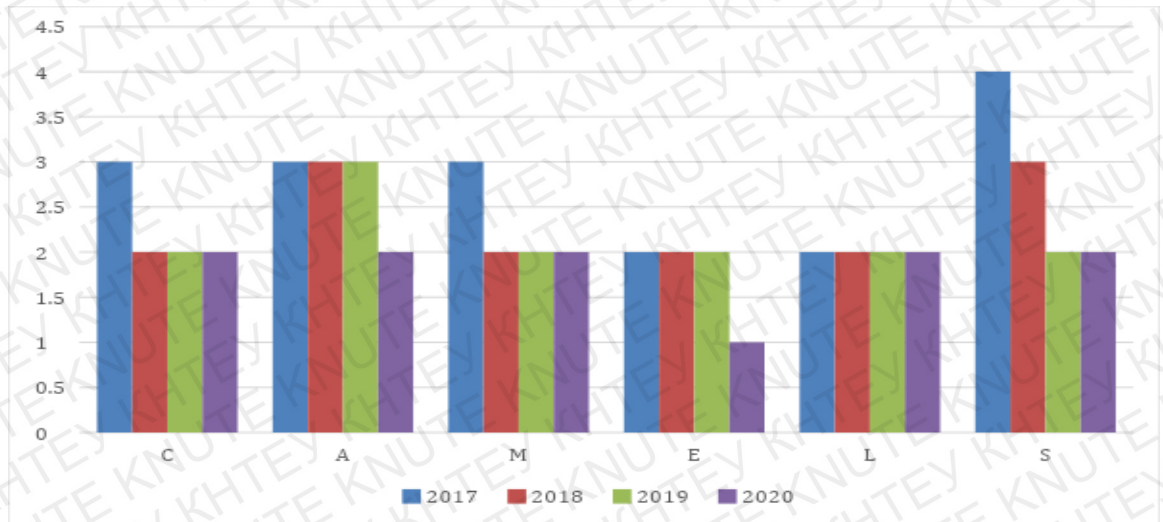

Рис. 2.3 Усереднені рейтингові оцінки АТ «ПУМБ» за компонентами рейтингової системи CAMELSO України за період з 01.01.2017 по 30.09.2020*

*Примітка: складено автором за власними розрахунками

Результати показали, що показники діяльності АТ «ПУМБ» є кращими ніж результати по системі. Банк дотримується нормативів, мінімізує ризики та за всіма складовими показує позитивну динаміку за 2018 – 9 міс.2020 рр. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності банку, що дозволяє йому покращувати результати діяльності та підвищувати прибутковість. Аналіз отриманих даних показує, що АТ «ПУМБ» виконує економічні показники та має тенденцію до підвищення капіталізації, якості активів, зобов'язань та виконує нормативи ліквідності. Дані по банку є близькими до усереднених даних по системі. Проте відслідковується недотримання банком показників якості активів. АТ «ПУМБ», як і багато банків в Україні, має незадовільну якість кредитного портфеля та високий рівень простроченої заборгованості. Наглядові дії до банку мають бути зосереджені на інтенсивному нагляді за банком з урахуванням його системної важливості та рівня ризику який він генерує.

Отже, безвізний банківський нагляд проводиться Національним банком для уникнення потенційних можливих ризиків та покращення діяльності банків в цілому. Основними інструментами, якими оперую НБУ при здійсненні даного нагляду є дотримання економічних нормативів, , аналіз банків за рейтинговою системою CAMELSO.

Дослідження в межах безвізного нагляду показало, що банки схильні порушувати окремі нормативи, проте прослідковується позитивна динаміка. Дотримання всіх вимог дозволить покращити показники діяльності кожного банку окремо так і підвищити рівень ефективності банківської системи в цілому.

2.2. Аналіз сучасного стану банківського нагляду та його стратегії в Україні

Сьогоднішній стан розвитку банківського нагляду в Україні знаменується стійкими тенденціями наближення до світових стандартів. За останні декілька років з метою впровадження європейського досвіду та наближення до європейських стандартів банківського нагляду НБУ розпочав перехід до впровадження новітніх міжнародних банківських нормативів, що відповідають положенням Базелю III та Директиви ЄС про вимоги до капіталу (CRD IV) [5, с.23].

Вагомим нововведенням у банківську систему України є запровадження нової методології проведення банківського нагляду – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Процес оцінки за методикою SREP є безперервним та здійснюється одночасно за всіма банками.

Департамент виїзних перевірок починаючи з 1 жовтня 2020 року не використовуватиме систему CAMELSO, за якою здійснював банківський нагляд до цього, а буде надавати пропозиції щодо оцінки SREP за результатами проведення інспекційних перевірок [28].

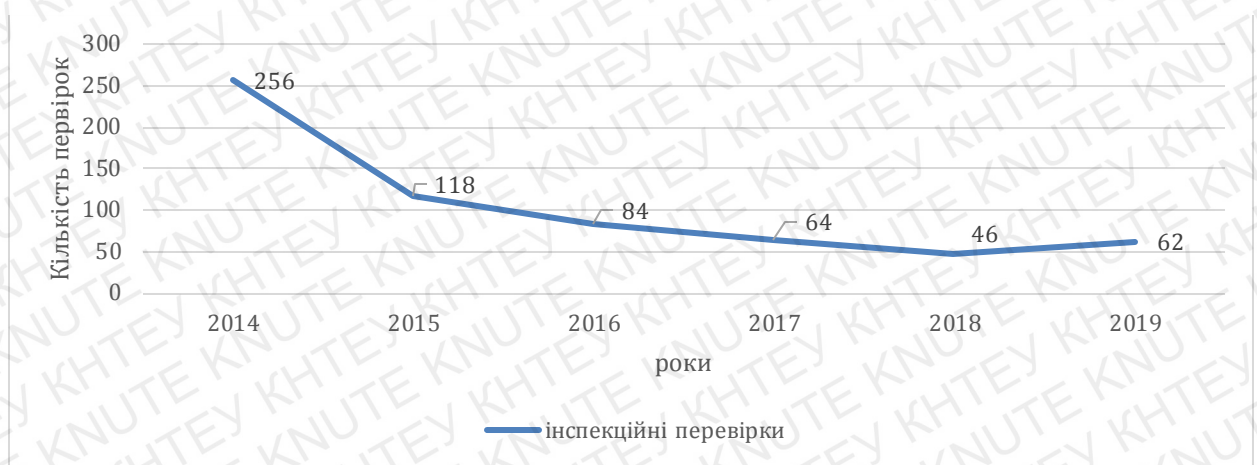
Трансформація наглядових процесів, яка спричинена зміною методології відображена в додатку Д. Перш за все вона ґрунтується на визначенні категорії важливості банків, в залежності від чого банківський нагляд проводиться за принципом пропорційності. За даним принципом інтенсивність наглядової стратегії залежить від значимості банку та рівня ризику, який він несе. Тобто, чим більш значимий банк і чим більший ризик він генерує, тим інтенсивнішою є наглядова стратегія для даного банку [10]. Більша увага нагляду приділяється на ризикові види діяльності. Також скорочено періодичність планових перевірок банку до одного разу на чотири роки.

Головним завданням SREP є забезпечення банків адекватними стратегіями, процесами й механізмами, а також достатніми капіталом і ліквідністю для належного управління та покриття ризиків, включаючи ті, що виявляються через стрес–тестування, та загрози фінансовій системі.

Аналіз діяльності банків на основі SREP в Україні здійснюється за 4 напрямками: аналіз та оцінка бізнес–моделі, оцінка корпоративного управління та системи внутрішнього контролю, оцінка ризиків капіталу та його достатності, оцінка ризиків ліквідності, фінансування та достатності ліквідності (див дод. Ж).

Після проведення оцінки банків за окремими елементами НБУ проводить загальну оцінку SREP та виконує наглядові дії виходячи з її результатів.

Важливою частиною банківського нагляду є саме поточний нагляд, який базується на інспекційних перевірках банку та застосуванні заходів впливу у разі порушення вимог. В додатку И наведено результати інспекційних перевірок за 2014–2019 рр. На основі представлених даних виокремлюється чітка тенденція щодо поступового зменшення інтенсивності наглядової діяльності протягом 2014–2019 років.

Рис.2.4 Динаміка інспекційних перевірок банків НБУ за період з 2014 по 2019 рр., станом на 31.12*

*Примітка: складено автором за офіційними даними річних звітів НБУ [48–53]

Дане скорочення інспекційних перевірок спричинене тим, що регулятор більшу увагу приділяє дистанційному нагляду та здійснює більшість перевірок поза межами банку, що свідчить про ефективність нагляду. Інспекційні перевірки є затратними і не показують в повній мірі стан банку в цілому. Тому Національний банк скорочує їх кількість.

Також НБУ планує запровадити дистанційний підхід до інспекційних перевірок у банках. Сьогодні виїзна інспекційна перевірка проводиться безпосередньо в банку. Протягом всього строку перевірки група від НБУ перебуває в банку, здійснює комунікацію з його працівниками, бере особисту участь у засіданнях колегіальних органів. Із запровадженням дистанційного підходу перевірка переважно проходитиме віддалено, комунікація з банком буде максимально дистанційною. Упровадження дистанційного підходу до інспекційних перевірок відповідатиме рекомендаціям Європейського наглядового органу (ЕВА – European Banking Authority) щодо перегляду наглядової діяльності регуляторів [26].

Інспекційні перевірки бувають плановими і позаплановими. Позапланові проводяться у випадку підвищення ризиковості діяльності банку або виявлення певних загроз чи правопорушень. На рисунку 2.5 відображена динаміка здійснення планових та позапланових інспекційних перевірок.

Рис.2.5 Динаміка проведення планових та позапланових інспекційних перевірок банків НБУ за період з 2014 ро 2019 рр., станом на 31.12*

*Примітка: складено автором за офіційними даними річних звітів НБУ [48–53]

Скорочення кількості позапланових перевірок свідчить про зменшення негативних проявів у роботі банків і є позитивним показником. Кількість планових перевірок навпаки зросла в 2019 році в порівнянні з попередніми роками. Планові перевірки встановлюються НБУ заздалегідь та мають більш превентивних характер.

У 2014–2015 роках відбулося очищення банківської системи. Банки, які фактично не здійснювали реальної діяльності та були тягарем для банківської системи. Динаміка відкликання банківських ліцензій відображена на рисунку 2.6:

Рис.2.6 Динаміка відкликання банківських ліцензій в Україні за період з 2014 по 2020 рр., станом на 01.01*

*Примітка: складено автором за офіційними даними річних звітів НБУ [13, 48–53]

Втрата майже половини банків за 4 роки призвела до більшої концентрації банківських активів і до покращення діяльності банківської системи в цілому. Особливо важливим з огляду тематики нашого дослідження є те, що спостерігається зворотно–пропорційна динаміка зміни кількості відкликаних банківських ліцензій та ініційованих процедур ліквідації банків. Зменшення даного показника за весь п'ятирічний період дійшло майже нуля, що на нашу думку, свідчить не лише про інтенсифікацію наглядової діяльності в Україні, а й про підвищення рівня її ефективності. Це забезпечується не лише номінальним підвищенням активності наглядової діяльності, а й проведеними заходами, типом використаних превентивних інструментів впливу, та відзначається, в кінцевому рахунку, на рівні фінансової стійкості банківської системи.

Інспекційні перевірки надають неоднозначні результати. З однієї сторони скорочується кількість направлених письмових застережень до банків та застосованих штрафних санкцій. Проте з другої сторони–в 2018 році стрімко зросла кількість прийнятих рішень щодо обмеження окремих видів діяльності (131 рішення, коли в 2017 р. – 7) та в 2019 році зросла кількість адміністративних стягнень і прийнятих рішень про введення тимчасової адміністрації. Такі галопуючі обмеження частково спричинені впровадженням нових економічних нормативів. Їх масове невиконання змусило НБУ впроваджувати відповідні заходи.

Отже, банківській нагляд в Україні здійснюється у безвізній та візній формі. Основна увага приділяється саме дистанційному нагляду, який здійснюється в Україні за системою дотримання нормативів та оцінки банків за рейтинговою системою CAMELSO. Аналіз дистанційного нагляду по банківській системі в цілому та окремо по банку ПУМБ показав, що банкам не легко дається впровадження стандартів європейського банківського

нагляду. Оцінка за основними показниками показала незадовільні результати протягом 2017–2018 років:

- масове порушення економічних нормативів;
- погана якість активів та недостатня капіталізація банків;
- високий рівень ризику, а саме кредитного через високу частку непрацюючих кредитів.

АТ «ПУМБ» при проведенні аналізу мав дещо кращі результати, ніж усереднені по системі. Проте у банку залишається високий рівень кредитного ризику.

Виїзні перевірки показали, що банківська система пройшла значне очищення. За останні 5 років 105 банків припинили своє існування [13]. Наглядова діяльність у розрізі інспекційних перевірок зосереджена на зменшенні порушень, ефективному нагляді та впровадженні дистанційного підходу до його проведення.

Подальше впровадження міжнародних стандартів у здійснення банківського нагляду має стати ключовим важелем до покращення банківського нагляду та стабілізації банківської системи.

РОЗДІЛ III

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

3.1. Досвід зарубіжних країн щодо банківського нагляду

Протягом останніх десятиліть у європейській фінансовій системі відбулися значні зміни, такі як дерегуляція, інтернаціоналізація фінансових ринків, технологічні зміни, які вплинули на розвиток нагляду за банками. Крім того, в більшості країн Центральної та Східної Європи відбулися зміни в економічних та політичних системах, що також вплинуло на формування ринкового середовища та на перехід банківських систем до нових моделей ринкової економіки. Такі зміни вплинули зокрема, на банківський нагляд, оскільки поруч із серйозними реформами у системі нагляду та завдяки сприятливому середовищу часто виникали порушення норм та правил банківського нагляду та корупційні складники. Більшість країн відчували такі проблеми, як залежність банківської системи від фінансування з боку міжнародних фінансових організацій та міжнародних банків, необхідність збільшення капіталу, проблеми з ліквідністю [34, с. 12].

Банківський нагляд у країнах з розвинутою економікою існує в різних формах понад сто років, зокрема у Сполучених Штатах Америки, а також країнах Північної Європи. Протягом останніх 15—20 років майже усі держави світу визнали, що банківський нагляд відіграє ключову роль як у фінансовому секторі економіки, так і в цілому в економіці [20, с. 58].

Тому ми вважаємо доцільним детальніше розглянути особливості здійснення банківського нагляду у провідних країнах світу, врахувати принципові відмінності з українською наглядовою діяльністю та знайти переваги у застосування міжнародного досвіду в українському просторі.

На сьогоднішній день однією з загальносвітових тенденцій в розвитку сучасних наглядових систем є консолідація зусиль державних органів з метою нагляду за ринком фінансових послуг. Поряд з цим пріоритетним стає

дотримання принципу ефективності організаційної структури – досягнення цілей банківського нагляду за найменших витрат. Вибір організаційної побудови банківського нагляду визначається, в першу чергу, національними особливостями соціально–економічного розвитку країни, та зокрема, принципами функціонування її фінансового ринку і системою нагляду за ним.

З інституційної точки зору, можна виділити три групи країн, відмінних у способах організації побудови наглядових систем, місцем і роллю в них центрального банку (на національному рівні) [7, с.187]:

– країни, в яких наглядова діяльність здійснюється лише центральним банком: Австралія, Великобританія, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Італія, Нова Зеландія, Португалія (до них належить і Україна);

– країни, в яких наглядова діяльність проводиться центральним банком спільно з іншими органами: у США – Федеральною резервною системою спільно з міністерством фінансів, незалежним агентством і Федеральною корпорацією страхування депозитів; у Швейцарії – центральним банком спільно з банківською комісією; у Німеччині – Бундесбанком спільно з Федеральною службою кредитного контролю;

– країни, в яких наглядова діяльність здійснюється іншими органами: Данія, Канада, Люксембург, Швеція, Австрія, Фінляндія, Норвегія .

За даними Міжнародного Валютного Фонду в 80% випадків банківський нагляд в країнах здійснюється Центральними банками, в 4% випадків – Міністерством фінансів, в 20% – структурами змішаного типу. Ідею пруденційного нагляду, закріпленого виключно за національними банками, послідовно реалізує Європейський Центральний банк [30, с.20–22].

Незважаючи на те, що в світі існують різні моделі ведення нагляду за фінансовим сектором, найбільше число розвинених країн дотримується моделі, при якій зосередження наглядових повноважень відбувається в єдиному державному наглядовому органі. Його можна назвати опорним органом нагляду за банками і фінансовим ринком. Так, наприклад, в країнах Європейського Союзу нагляд за фінансовим сектором та банківською

діяльністю здійснюють Центральні банки європейських держав: Італії, Іспанії, Греції, Португалії, Словаччини, Чехії [16, с.33].

Більшість розвинених країн спрямовують банківський нагляд на мінімізацію системних ризиків у вигляді макропруденційного нагляду. Ідею пруденційного нагляду, закріпленого виключно за національними банками, послідовно реалізує Європейський Центральний банк.

Розглянемо стратегії банківського нагляду пострадянських країн, як аналіз можливих альтернатив та запозичення досвіду.

Банківський нагляд в Російській Федерації на централізованій основі здійснює Центральний банк Росії. Основними стратегічними напрямками діяльності Банку Росії є наступні зрушення.

З метою забезпечення оперативного взаємодії з банками Банк Росії реалізував Проєкт по організації електронного обміну інформацією з банками за допомогою інформаційного ресурсу в формі особистих кабінетів. Технологія особистих кабінетів надала Банку Росії можливість прискорити і спростити обмін офіційними документами, оперативно здійснювати збір необхідних даних, усунути проблеми, пов'язані з територіальною віддаленістю банків. Технологічна інфраструктура особистих кабінетів дозволила впровадити єдині стандарти інформаційного обміну з банками, уніфікувати вимоги до подання банками необхідної звітності як на основі сформованих шаблонів, так і іншої неструктурованої інформації[69].

Використання технології особистих кабінетів в якості інструментарію для дистанційного нагляду та наглядового реагування сприяло підвищенню якості наглядової діяльності, забезпечивши своєчасність і ефективність прийняття рішень наглядовими підрозділами Банку Росії. Одночасно перехід на електронну взаємодію з піднаглядними організаціями дозволив Банку Росії безболісно здійснити централізацію дистанційного банківського нагляду.

З моменту впровадження електронного обміну відзначається постійне збільшення співвідношення документообігу з банками через особисті кабінети в порівнянні з іншими способами обміну офіційною інформацією

(документообіг на паперових носіях, електронний обмін через інші спеціалізовані канали зв'язку Банку Росії). Так, до кінця 2018 року частка документів, спрямованих за допомогою особистих кабінетів, в обсязі всього листування підрозділів банківського нагляду за банками досягла 88%.

Особливу увагу Банк Росії приділяє організації превентивного банківського нагляду, який здійснюється через ідентифікацію системних ризиків на основі постійного аналізу стану банківського сектору і прийнятих ризиків з урахуванням зовнішніх факторів. В поєднанні з інструментами стрес-тестування, моніторингу ризиків, в тому числі на консолідованій крос-секторальній основі, зазначена система здатна виявляти негативні тенденції і явища, які можуть привести до погіршення стану банківського сектору.

Банк Росії здійснює удосконалення підходів по автоматизації наглядових процесів, що буде також сприяти переходу на консолідований нагляд. У частині функцій нагляду за банками Банк Росії забезпечує автоматизацію процесів аналізу кредитних портфелів. З метою зниження навантаження на кредитні організації, підвищення достовірності і оперативності отримання звітних даних і своєчасного реагування на негативні тенденції [69].

Ще однією тенденцією в банківському нагляді РФ є реалізація проєкту зі збору та аналізу обліково-операційної інформації банків (даних операційного дня). Цей проєкт є першим кроком до переходу на оперативний збір первинних даних замість агрегованих даних, які подаються в звітних формах.

Також здійснюється удосконалення інших прикладних інформаційних і аналітичних систем, що дозволяють підвищити оперативність і глибину проведених наглядових і аналітичних процедур і при цьому зменшити витрати на їх проведення.

Інспекційні перевірки з урахуванням ризик-орієнтованого підходу проводяться Центральним банком з підвищеною увагою до оцінки профілів

ризиків і їх концентрації, здійснення оцінки якості активів і капіталу, виявленні кінцевих одержувачів коштів і джерел погашення заборгованості.

Основна частка порушень за 2019 рік (68% від загальної кількості порушень, виявлених в ході перевірок банків) пов'язана з проведенням банками надмірно ризикової кредитної політики, в тому числі в інтересах власників, і неадекватною оцінкою якості кредитної заборгованості, встановлені факти видачі кредитів, що мають ознаки виведення активів.

Виявлено численні порушення в сфері кредитування фізичних осіб, а саме проведення операцій, спрямованих на маскуванню реальної величини прийнятого банком кредитного ризику шляхом надання фізичним особам нових кредитів для погашення простроченої заборгованості [69].

Перспективи розвитку системи банківського нагляду затверджені Банком Росії:

- підвищення прозорості діяльності банків;
- удосконалення системи раннього реагування на системні ризики в банківській системі;
- удосконалення інформаційних каналів обміну даними між регулятором і банками.

Також розглянемо основні напрямки реалізації банківського нагляду в Республіці Білорусь, які затверджені Центральним банком [68]. В Білорусі банківський нагляд як дистанційний так і інспекційні перевірки проводить Центральний банк Білорусі.

Стратегічні завдання банківського нагляду Центрального банку Білорусі:

- підвищення незалежності прийняття рішень в рамках банківського нагляду від інших функцій державного регулювання;
- подальше впровадження ризик-орієнтованого нагляду;
- підвищення вимог до допуску на ринок банківських послуг та забезпечення їх дотримання банками в процесі функціонування;
- вдосконалення консолідованого нагляду за діяльністю банківських групі банківських холдингів, транскордонного нагляду.

Отже, серед основних світових тенденцій розвитку банківського нагляду слід відмітити наступні концептуальні зрушення:

- перехід на ризик–орієнтований підхід в банківському нагляду;
- забезпечення транспарентності функціонування основних учасників міжнародного руху капіталу;
- зміщення акцентів методичних засад банківського нагляду з надмірного державного регулювання та втручання у банківській бізнес на посилення самоорганізації та відповідальності банків в оцінюванні ризиків, що вимагає високого рівня ринкової дисципліни [1, с. 180].

3.2. Удосконалення стратегії банківського нагляду на основі агентно–орієнтованого моделювання

Сучасна система банківського нагляду в Україні розвивається відповідно до положень законодавства ЄС із питань банківської діяльності, «Основних принципів ефективного банківського нагляду», розроблених Базельським комітетом з питань банківського нагляду, та з урахуванням кращої міжнародної практики та на «Основних принципах ефективного банківського нагляду» Базельського комітету.

Впровадження Європейських стандартів банківського регулювання та нагляду в Україні, яке було задекларовано керівництвом НБУ, вимагає від учасників національного банківського сектора активних дій в напрямку подальшого розвитку власних методик, систем і процесів з підтримки достатності капіталу та управління ризиками. На відміну від європейських фінансових організацій, які ось уже понад 10 років послідовно впроваджують ці стандарти, перед учасниками українського банківського сектора стоїть непросте завдання застосування цих стандартів [37, с. 360].

Ефективний банківський нагляд ґрунтується на адекватному законодавчому, методологічному, організаційному, інформаційному та фінансовому забезпеченні (див. дод Г).

Стратегічними завданнями ефективного банківського нагляду для України є:

- сприяння системній стабільності;
- ефективний розвиток банківської системи;
- захищеність законних прав інвесторів і кредиторів, вкладників;
- уникнення банкрутств банків;
- якісне управління наявними і потенційними ризиками.

Діяльність служби банківського нагляду дає позитивні результати лише тоді, коли вона підкріплена міцним законодавством і чіткими правилами регулювання банківської діяльності [60, с.4].

Ефективний банківський нагляд має базуватися на чіткій системі показників та інструментів, дотримання яких буде свідчити про стабільну роботу банку. В будь-якому випадку він має базуватися на ранньому реагуванні на можливі ризики та мати превентивний характер (див. дод. І).

Банківська система України потребує від національного регулятора забезпечення прозорості в проведенні бізнесу шляхом видання інструкцій, рекомендацій, які б регулювали ризик-менеджмент та запобігали банкрутству банків. Таким положенням, наприклад, могло би стати положення про підсилення регуляторних вимог до управління ризиками в банках задля наближення до найкращих світових стандартів ризик-менеджменту. Основними складниками таких вимог є: запровадження систем управління ризиками та звітності, введення внутрішньобанківських документів з управління ризиками, запровадження інформаційних систем з управління ризиками та звітністю, запровадження моделей та інструментів оцінки ризиків, проведення стрес-тестування. Це можливо тільки завдяки змінам у Законі «Про банки та банківську діяльність» [37, с. 32].

Протягом останніх років Національний банк України дещо вдосконалив систему банківського нагляду. В результаті скоротилося число банків, передусім кептивних; здійснено додаткову капіталізацію банківських установ, започатковано діалог між ними та НБУ. Однак ефективним банківський нагляд

у нашій державі назвати не можна, оскільки ключові питання діяльності банківських установ так і не було вирішено.

НБУ продовжує виконувати Базельські вимоги і вже оприлюднив основний план впровадження нових нормативів та вимог до банків з урахуванням Базеля III (див дод. К). Зміни ґрунтуються на подальшому впровадженні міжнародних стандартів регулювання діяльності банків, визначених Базельським комітетом та директивами ЄС, а саме впровадження нових нормативів (левериджу, NSFR та буферів капіталу), розробка нової структури капіталу[31]. Їх мета – підвищити фінансову стійкість як кожного окремого банку, так і банківського сектору загалом, забезпечити їхню захищеність та здатність протистояти кризовим явищам.

На сьогодні основним принципом удосконалення системи регулювання банківської діяльності й банківського нагляду є подальше впровадження в повсякденну діяльність підходів і методів, які орієнтовані на виявлення проблем у діяльності банку на ранніх стадіях їх виникнення, з метою запобігання цим проблемам та уникнення кризових явищ або пом'якшення їх впливу на економіку. Це передбачає зосередження головної уваги на оцінці ризиків та якості управління ними з позицій їхнього потенційного впливу на стійкість банку.

Крім того, міжнародна практика здійснення банківського нагляду не є статичною – вона постійно розвивається, доповнюється новими методами і підходами, оновлюється її інструментарій. Звичайно, Національний банк надає значну увагу цим процесам з метою вивчення можливостей запровадження новітніх підходів і подальшого вдосконалення системи банківського нагляду в Україні.

Безумовно, робота, яка здійснюється, дуже масштабна і відповідальна, проте її успішне виконання надасть можливість підняти банківський нагляд в Україні на якісно новий рівень, ще більше наблизити його до міжнародних стандартів і кращої світової практики. А якісний і ефективний банківський нагляд – це запорука та одна з головних передумов ефективної вітчизняної

банківської системи, її належного функціонування і ґрунтовного виконання нею важливих функцій, насамперед – кредитування економіки та сприяння економічному розвитку країни [27, с.101].

З урахуванням опрацьованих нами джерел і дослідження досвіду провідних країн світу з банківського нагляду, вважаємо доцільним винести певні судження з приводу формування інноваційного підходу до банківського нагляду в Україні. Зважаючи на певні економічні та соціальні особливості нашої держави та обраний шлях євроінтеграції та запозиченні європейського досвіду в контексті банківського нагляду та економічного розвитку в цілому, ми пропонуємо НБУ звернути особливу увагу на такі види ризиків, які дещо гальмують ефективність роботи банків.

Перш за все варто запровадити більш жорсткий нагляд над прозорістю банків, як у поданні достовірної інформації до НБУ так і розкриття її перед клієнтами. Так як від цього певною мірою впливає рівень довіри населення банків, який на жаль в Україні є негативним. Через недостовірне висвітлення інформації, замовчування перед клієнтами реальних витрат, банківська система потерпає від недовіри. Що в свою чергу призводить до відтоку коштів та дефіциту.

Ефективний банківський нагляд зі сторони НБУ має передбачати контроль за ризик–апетитом банків зважаючи на їх бізнес–модель та особливості ведення діяльності. З урахуванням того, що українська банківська система значно відстає від європейських стандартів та знаходиться на активній стадії відновлення після політично–економічної кризи, а наразі ще і потерпає від світової коронакризи, тому НБУ варто проводити політику направлену на мінімізацію ведення агресивної політики, що в свою чергу призводить до виникнення складних умов для нагляду за ним та розробку додаткових наглядових процедур.

Також НБУ доцільно створити інформаційну платформу для більш автоматизованого нагляду за банками, що дозволить НБУ на ранніх етапах виникнення потенційних проблем реагувати на них встановлюючи

індивідуальні підвищені нормативи для окремих банків. Банкам слід приділяти увагу на зменшення операційних витрат з урахуванням можливості автоматизації більшості процесів, створення програмного забезпечення, що в свою чергу зменшить ризики пов'язані з цим та не дозволить банкам проводити махінації.

Банк має впровадити більш жорстку відповідальність банків за недотримання вимог та чинного законодавства. Цей підхід є дещо застарілим, проте, на нашу думку, для нашої країни поки що найбільш ефективним.

Продовження виконання умов Базельських домовленостей з банківського нагляду є обов'язковою умовою впровадження європейських стандартів в національну економіку.

Проте в наглядовій діяльності банківської системи України виникає необхідність використання інноваційних методів для визначення ефективності банківського нагляду. Одним з важливих аспектів банківського нагляду – це відносини між банками та наглядовими органами. Саме тому однією з методик удосконаленого підходу до банківського нагляду може бути агентно-орієнтоване моделювання. Даний метод банківського нагляду дозволить регуляторам адаптувати стратегію нагляду та знизити загальний рівень порушень в системі. Агентно-орієнтоване моделювання є одним з напрямів розвитку мультиагентного підходу до моделювання складних систем. Мультиагентний тип систем розвивається як частина розподілених систем штучного інтелекту [37, с.137–138]. Основним складником моделі є зв'язок між двома групами агентів – банками та наглядовим органом, де ці агенти приймають рішення самостійно, ґрунтуючись на власній фінансовій стратегії, банки можуть порушувати або дотримуватись кожного правила. За цією моделлю існує закономірність, де банки схильні порушувати одне правило (правило А) частіше ніж інші (правило Б) і наглядові органи знають цю тенденцію. Кожен банк самостійно приймає рішення – про доцільність порушення чи дотримання кожного правила. Кожен банк має різні вирашні матриці і пріоритетність співвідношення між вирашами описується

відповідно до стратегії кожного окремого банку. Тобто перевага порушення правила А більше ніж втрати за порушення правила Б і визначається пропорційно фактору схильності до порушення [64].

З урахуванням того, що наглядові органи мають обмежені ресурси і не можуть контролювати всі банки і виконання всіх правил, вони приймають рішення засновані на таких знаннях:

- банки мають більшу схильність порушувати правило А, ніж правило Б;
- наглядові органи знають, що банк порушує одне з правил лише тоді, коли здійснюється нагляд за цим банком і за дотримання ним правил;
- якщо наглядачі знають, що банк порушив певні правила, то вони передбачають, що ймовірність порушення правила в майбутньому буде вищою за стандартну;
- наглядові органи припускають, що банки, які не порушили правила були поступливими [37, с. 140].

На основі цих знань наглядові органи розраховують фактор ризику для кожної комбінації банк–правило й випадковим чином обирають банки та правила для перевірки.

Знання того, що банки більш схильні до порушення деяких правил, допоможе НБУ адаптувати свою стратегію нагляду та бути ефективнішим в досягненні кінцевої мети [37, с.140]. Подальше дослідження відмінностей у схильності до порушень дозволить НБУ вибрати оптимальну стратегію нагляду.

Отже, у світі існують різні моделі здійснення банківського нагляду, які ґрунтуються на суверенних особливостях країн способах регулювання банківської системи. Україна відноситься до моделі, де основним регулятором є центральний банк у особі НБУ. Переймаючи світовий досвід, зокрема європейський, банківський нагляд в Україні базується на дотриманні вимог Базельського комітету з банківського нагляду. Так як Україна обрала шлях до євроінтеграції, виконання цих умов є обов'язковим.

Також потенційним способом удосконалення стратегії банківського нагляду є запровадження методу агентно–орієнтованого моделювання. Що є принципово відмінних від методів, які застосовує НБУ. Даний експериментальний метод дозволить регулятору крізь призму найбільш частих та вірогідних порушень банками правил проводити ефективний банківський нагляд.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто сутність та особливості здійснення банківського нагляду в Україні, наведено зарубіжний досвід, який може стати орієнтиром для подальшого впровадження у вітчизняній банківській системі.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1) Банківський нагляд – система контролю та активних впорядкованих дій регулятора, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких регулятор здійснює наглядову діяльність законодавства країни і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

2) Існують різні підходи до класифікації банківського нагляду, які розподіляють його на багато різних видів. Проте, з огляду на процес його проведення ми пропонуємо розглядати банківський нагляд за етапами його здійснення, а саме: вступний, попередній, поточний та застосування заходів впливу.

3) В Україні банківський нагляд здійснюється на основі ризик–орієнтованого підходу за принципом пропорційності. НБУ проводить нагляд за банками у виїзній та безвиїзній формі, проте найбільша увага приділяється саме дистанційному нагляду. Регулятор застосовує різні інструменти для здійснення своєї наглядової діяльності, саме: встановлення економічних нормативів за основними ризиками, оцінка діяльності банків за рейтинговою системою CAMELSO. Наглядова діяльність Національний банку направлена на ранню діагностику кризової діяльності банку з використанням європейської практики.

4) Результати дистанційного нагляду по банківській системі в цілому та окремо по банку ПУМБ за системою CAMELSO показали, що банки є

чутливими до впровадження нових вимог і потребують часу та додаткових ресурсів, аби адаптуватися до змін. Оцінка за основними показниками показала незадовільні результати протягом 2017–2018 років:

- масове порушення економічних нормативів;
- погана якість активів та недостатня капіталізація банків;
- високий рівень ризику, а саме кредитного через високу частку непрацюючих кредитів.

АТ «ПУМБ» при проведенні аналізу мав дещо кращі результати, ніж усереднені по системі. Проте у банку залишається високий рівень кредитного ризику.

5) За результатами інспекційних перевірок НБУ в Україні за період 2014–2018 років відбулося масове очищення банківської системи від кептивних банків, які фактично не здійснювали діяльності та несли загрозу для банківського сектору

З метою удосконалення стратегії банківського нагляду в Україні були розроблені наступні пропозиції:

- 1) Встановлення більш жорстких вимог за дотриманням найчастіше порушуваних банками нормативів, а саме нормативів кредитного ризику.
- 2) Забезпечення інспекторів НБУ віддаленим доступом до автоматизованої банківської системи для перевірки отриманих від банків даних; ведення електронного архіву документів банками як забезпечення можливості впровадження НБУ дистанційного підходу до інспекційних перевірок.
- 3) Удосконалення підходів по автоматизації наглядових процесів через запозичення досвіду Банку Росії з використання технології особистих кабінетів в якості інструментарію для дистанційного нагляду та наглядового реагування, що сприятиме підвищенню якості наглядової діяльності.
- 4) Експериментальне впровадження методу агентно–орієнтованого моделювання для здійснення банківського нагляду як спосіб удосконалення стратегії його ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущак Є.М., Щуревич О. І. Ефективний банківський нагляд як передумова відновлення стійкого розвитку банківської системи. *Бізнес Інформ*. 2016. №9. С.178–183
2. Банківський нагляд: сутність. URL:https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147&cat_id=122978#
3. Барановський О. Розвиток банківської системи України: монографія. Київ: ін-т економіки та прогнозування, 2008. 584с.
4. Бус О. Сутність понять «банківське регулювання», «банківський нагляд» і «банківський контроль». *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2010. № 7. С. 129–132
5. Вовчак О.Д. Банківське регулювання і банківський нагляд як складові системи державного регулювання банківської діяльності. *Вісник університету банківської справи*. 2017. №2. с.22–26
6. Гладинець Н.Ю. Фінансова стійкість банківської системи України та особливості її забезпечення в умовах кризових явищ. *Економічний простір*. 2015. № 94. С. 152–161.
7. Гойванюк М. П. Моделі побудови систем банківського регулювання та нагляду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. №7. С.186–190
8. Грушко В. Банківський нагляд: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 264 с.
9. Дегтярьова Н. Впровадження ризик-орієнтованого нагляду за методологією SREP. URL:<https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83337601>
10. Дегтярьова Н. Здійснення Національним банком України безвізного банківського нагляду – новий вектор розвитку. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95546872>

11. Диба М. І. Модернізація системи банківського регулювання та нагляду в глобальному середовищі : монографія. Київ : КНЕУ, 2015. 398 с.
12. Домбровський, В. С. Поняття та сутність банківського нагляду в Україні. *Ефективна економіка*. 2014. №3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2844#:~:text=%D0%9E%D1%82%D0%>
13. Кількість банків України. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>
14. Коваленко В.В. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 492 с.
15. Коваленко М.М. Складові, функції та завдання банківського нагляду як механізму державного регулювання. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kmmmdr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kmmmdr.pdf)
16. Ковач М. Й. Регулювання банківської діяльності на міжнародному рівні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. №4. С.31–35.
17. Конопатська Л. В., Гойванюк М. П. Банківський нагляд у країнах ЄС. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. №2. С. 86–97.
18. Костенко В.В. Теоретичні аспекти банківського нагляду в Україні: сутність та його види. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №7. с. 704–708
19. Лещенко В. В. Організація системи банківського нагляду: структура, моделі, проблеми регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 132–136
20. Лінтур І. В. Тенденції розвитку банківського нагляду та регулювання в Україні та світі. *Агросвіт*. 2015. № 16. С. 58–62.
21. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Рішення Правління Національного банку України 15 грудня 2017 року № 803–рш. 112с.
22. Міщенко В. І. Банківський нагляд: навч. посібн. Київ: Знання, 2004. 406 с.

23. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківський нагляд: підручник. Київ: Центр наукових досліджень; Університет банківської справи НБУ, 2011. 498 с.
24. Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Савлук М.І., Алексеєнко М.Д. Центральний банк та грошово–кредитна політика: підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 556 с.
25. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision–statist>
26. Національний банк планує запровадити дистанційний підхід до інспекційних перевірок у банках. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy–bank–planuye–zaprovaditi–distantsiyniy–pidhid–do–inspektsiynih–perevirok–u–bankah>
27. Новікова Т. В. Основні тенденції вдосконалення системи банківського регулювання і нагляду в Україні. *Вісник університету банківської справи*. 2015. №2. С. 98–102
28. Новіков Д. Інспектування від CAMELSO до SREP – інтеграція оцінок та інспекційних процедур в рамках переходу на єдину наглядову систему SREP. URL:<https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95546874>
29. Олійник О.М. Процес наглядового розгляду та оцінки діяльності банків у ЄС. *Фінанси України*. 2018. №10. С. 82–96
30. Олійник О. М. Роль Європейського банківського органу в європейській системі банківського нагляду. *Банківська справа*. 2017. № 3. С. 16–32.
31. Оновлено план упровадження регуляцій для банків у 2021–2024 роках. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno–plan–uprovadjennya–regulyatsiy–dlya–bankiv–u–2021–2024–rokah>
32. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 240 с.

33. Павлюк О.О Досвід зарубіжних країн у застосуванні банківського нагляду та регулювання. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. 2015. №22. С.216–222
34. Павлюк О. О. Предмет банківського нагляду в глобальному фінансовому просторі. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 35. С.12–15
35. Панасейко І. М., Губа М.О. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2018. №23. С.35–39
36. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO: Рішення Правління НБУ від 01.11.2016 № 393. URL: <https://bank.gov.ua>.
37. Примостка О.О. Банківський нагляд на основі агентно-орієнтованого моделювання. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. №7–2 (49). С.147–141
38. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121–III (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121–14>
39. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841–01?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D0%B3%Text>
40. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: Постанова Правління НБУ від 22.12.2017 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500–17#Text>
41. Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України безвізного банківського нагляду: Постанова Правління НБУ від 06.12.2018 № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500–18#Text>

42. Проміжна фінансова звітність АТ «ПУМБ» за 3 кв. 2020 р. URL: <https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81>
43. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
44. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): Рішення правління НБУ від 15.02.2018 № 101–рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18#Text>
45. Річний звіт АТ «ПУМБ» за 2017 рік. URL: <https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%>
46. Річний звіт АТ «ПУМБ» за 2018 рік. URL: <https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1>
47. Річний звіт АТ «ПУМБ» за 2019 рік. URL: <https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%>
48. Річний звіт НБУ 2014. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>
49. Річний звіт НБУ 2015. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31669311>
50. Річний звіт НБУ 2016. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49064031>
51. Річний звіт НБУ 2017. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71165707>
52. Річний звіт НБУ 2018. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95170958>
53. Річний звіт НБУ 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019.pdf?v=4

54. Система ризик–менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: [монографія] / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.
55. Складові, функції та завдання банківського нагляду як механізму державного регулювання. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kmmmdr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kmmmdr.pdf)
56. Смовженко Т.С. Банківський нагляд: підруч. Київ: УБС НБУ, 2011. 431 с.
57. Устинова І. П. Міжнародні практики організації банківської системи як моделі для реформування банківського нагляду в Україні. *Юридичний вісник*. 2017. №1 (42). С. 86–91
58. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: монографія. Івано–Франківськ: ОППЮ; Снятин: ПрутПринт, 2008. 260 с.
59. Цицик К.Ю. Ефективність пруденційного банківського нагляду в Україні. *Економічний форум*. 2015. №1. С.1–10
60. Щуревич О.І. Система банківського регулювання та нагляду: сутність і характеристика елементів. Актуальні питання, проблеми та перспективи регулювання міжнародних економічних відносин: Матеріали Всеукраїнської науково–практичної конференції. Київ. 2016. С. 123–125.
61. Core principles for effective banking supervision. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs230.htm>
62. Grill W., Graulich L., Ellen R. (Hrsg.). *GablersBank–Lexikon*, in 4 Bänden. Band: A–D. Auflage. Wiesbaden: GablersVerlag, 1996. 474 p.
63. Lambert P. Understanding SREP and What it Means for Capital Requirements. SCOPE. 2017. 24 Jan. URL: <https://www.scooperatings.com/ScopeRatingsApi/api/downloadstudy?id=1e6f3736-2d39-47c7-bf96-5e8d7907b9e8>

64. Smojver S. Analysis of Banking Supervision via Inspection Game and Agent-Based Modeling. Central European Conference on Information and Intelligent Systems (September 19–21). 2012. P. 355–493.

65. Демченко Л.В. Банковский надзор: модели и структурные особенности. *Интеллект. Инновации. Инвестиции*. 2016. №11. С 6–9

66. Долгова С.А. Ликвидность коммерческого банка основа устойчивого развития банковского бизнеса. *Научный альманах*. 2016. №2–1 (16). С. 149– 154.

67. Иващенко Т.Н. Проблемы банковской ликвидности: способы их преодоления. Фундаментальные и прикладные исследования в области экономики и финансов. Материалы и доклады. Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации (Орловский филиал). 2016. С. 209–210

68. Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь. URL: <https://www.nbrb.by/>

69. Официальный сайт Центрального банка России. URL: <https://www.cbr.ru/>

70. Полякова О.В. Актуальные вопросы развития банковского сектора региона и надзорной деятельности. *Деньги и кредит*. 2016. № 6. С. 5–6.

71. Рождественская Т. Э. Правовые принципы банковского надзора. *Вопросы экономики и права*. 2012. №1. С. 179–187

ДОДАТКИ

Додаток А

Наукові точки зору щодо визначень поняття «банківський нагляд» та його детермінант*

Автор	тлумачення
О. Любунь, О. Орлюк	регулятивна система економічних і правових заходів, яку здійснюють органи державної влади (або їх уповноважені представники) для забезпечення стабільності, безпеки та ефективності банківського сектору шляхом розумного, виваженого обмеження ризиків у банківській діяльності, а також створення резервів, достатніх для компенсації можливих втрат.
О. Бус	це цілеспрямована діяльність, яку здійснює уповноважений орган з питань банківського нагляду та контролю, що представляє державну владу, з метою постійного контролю за дотриманням законодавчо встановлених меж діяльності банків та забезпечення стабільності національної банківської системи і грошової одиниці держави та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку
В. Міщенко М. Пуховкіна, В. Грушко	моніторинг процесів, що відбуваються в банківській системі на різних стадіях функціонування банків – від моменту їх створення до моменту ліквідації, а також застосування щодо банків певних коригувальних заходів і засобів примусового впливу з метою регулювання їхньої діяльності
німецький довідник з банківської справи «GablensBank–Lexikon»	діяльність у рамках загального моніторингу національної економіки з боку державних установ з метою поточного спостереження за банками з моменту їх заснування та, за потреби, впливу на них
Німецький довідник «Enzyklopädisches Lexikon des Geld-, Bank, und Börsenwesens»	державна діяльність, що забезпечує відповідність самовідповідальної участі банків у комерційних операціях існуючим правовим положенням, які створені у загальносупільних інтересах
Закон України «Про Національний банк України»	система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку
	<i>Банківський нагляд на консолідованій основі – це нагляд, що здійснюється Національним банком України за банківською групою з метою забезпечення стабільності банківської системи та обмеження ризиків, на які наражається банк внаслідок участі в банківській групі, шляхом регулювання, моніторингу та контролю ризиків банківської групи у визначеному Національним банком порядку.</i>

Продовження дод.А

О. Барановський	сфера діяльності центрального банку чи іншого уповноваженого державного органу, а також наглядових рад і структурних підрозділів окремих банківських установ, що базується на глибокому аналізі внутрішніх і зовнішніх чинників уразливості банківської системи й спрямована на запобігання дестабілізуючим тенденціям у банківській системі загалом і в окремих банках, що передбачає забезпечення постійного нагляду за дотриманням банком міччинного законодавства й підзаконних актів.
В. Коваленко	регулятивна система економічних і правових заходів, що їх здійснюють органи державної влади (або їхні уповноважені представники) для забезпечення стабільності, безпеки та ефективності банківського сектору шляхом розумного, виваженого обмеження ризиків у банківській діяльності
Т.Е. Рождественська	вид публічно–правової діяльності, основною метою якої є підтримка стабільності, розвиток банківської системи країни і захист інтересів вкладників і кредиторів
<u>Долгова С.А.</u>	система норм державно–владного характеру, метою якої є забезпечення стабільного функціонування банківської системи в цілому, а також захист інтересів вкладників

*Розроблено автором за джерелами: [3, с.272; 4; 14; 22, с. 11; 44; 64, с.150;67;71, с. 180]

Позиції різних науковців та НБУ щодо визначення мети, завдань та функцій банківського нагляду*

Мета	
Домбровський, В. С.	своєчасне реагування на порушення та негативні тенденції у діяльності банків для нормалізації їх роботи, зміцнення фінансового стану, підтримки стабільності та розвитку банківської системи в цілому.
НБУ	безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.
ФРС	Підвищення загальної безпеки та стійкості банків та стабільність фінансової системи в цілому
Костенко В.В.	запобігання виникнення кризових ситуацій у роботі, додержання банківського законодавства і нормативних документів
Долгова С.А.	забезпечення стабільного функціонування банківської системи в цілому, а також захист інтересів вкладників за допомогою державної реєстрації та ліцензування банківської діяльності, юридичної встановлення економічних нормативів функціонування банків і здійснення інших заходів банківського нагляду, головним інструментом якого виступає застосування заходів впливу від імені держави
Завдання	
НБУ	захист інтересів клієнтів і вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління та шахрайства; створення конкурентного середовища в банківському секторі; забезпечення прозорості банківського сектору; підвищення стійкості та ефективності банківської діяльності; підтримка необхідного рівня стандартів і професіоналізму в банківському секторі.
Павлюк О.О.	Надійність банківської системи, стабільність банківської системи, збереження національної банківської системи.
Андрушак Є. М., Щуревич О. І.	сприяння системній стабільності; забезпечення ефективного динамічного розвитку банківської системи; здійснення на високому рівні захисту інтересів кредиторів, вкладників, клієнтів, акціонерів; запобігання банкрутств значної кількості банків, а якщо таких подій не уникнути, то потрібно докласти всіх зусиль, щоб ці процеси не підірвали довіру вкладників до банків, а також не мали руйнівних наслідків для банківської системи; управління ідентифікованими ризиками та прогнозування потенційних ризиків; формування необхідних резервів.

Продовження дод. Б

Коваленко М.М	забезпечення належного рівня допуску в банківську систему; – контроль за професіоналізмом і репутацією посадових осіб банківських установ; – встановлення пруденційних обмежень ризиків банківської діяльності; підвищення рівня корпоративного управління в банках; – здійснення оперативного нагляду на основі оцінки ризиків, використання системи раннього реагування; організація системи захисту інтересів кредиторів і вкладників, аналіз системи гарантій надійності депозитів і підтримання стабільності на грошово–кредитних ринках; – недопущення відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом; – втручання в діяльність банків, які не забезпечують власної платоспроможності, ліквідності й надійності, недотримання всіх видів вимог нагляду; – своєчасне виведення з ринку банків, стан яких не піддається виправленню,
Функції	
Диба М. І.	Методологічна, організаційна, регулятивна, контрольна, захисна, антикризова
Коваленко М.М.	Нормативно–правова. Аналітично–оціночна, координаційна
НБУ	контрольна; захисна; аналітична; інформаційна НБУ
Грушко В.	Нормотворча, організаційна, регулятивна, контрольна, інституціональна, антикризова, аналітична. координаційна, захисна
Міщенко В.І	Регулююча, контрольна, обслуговуюча, інформаційна, профілактична, мобілізуюча

*Розроблено автором за джерелами [1; 8; 11; 12; 15; 18; 22; 36; 44; 58; 67]

Форми безвізного нагляду в Україні*

*Розроблено автором за джерелом[43]

Структурна модель ефективного банківського нагляду*

Ефективний банківський нагляд				
Нормативно–правове забезпечення	Організаційне забезпечення	Методологічне забезпечення	Інформаційне забезпечення	Фінансове забезпечення
Стратегічні завдання ефективного банківського нагляду				
Сприяння системній стабільності	Ефективний динамічний розвиток банківської системи	Захищеність законних прав інвесторів, кредиторів, вкладників	Уникнення банкрутств банків	Якісне управління наявними і потенційними ризиками
Показники оцінки ефективного банківського нагляду:				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень довіри населення до банків (обсяг депозитів фізичних осіб, які вилучені з банківської системи). 2. Кількість банків, які ліквідують. 3. Кількість банків, у яких працює тимчасовий адміністратор. 4. Кількість банків, які відновили своє функціонування після введення тимчасової адміністрації. 5. Рівень ліквідності банківської системи. 6. Якість активів банківської системи. 7. Рівень капіталізації банківської системи 				
Методи здійснення ефективного банківського нагляду:				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Раннє реагування на кризові тенденції банку, банківській системі, особливо на проблеми з ліквідністю. 2. Вчасне виведення з ринку проблемних банків. 3. Зменшення до мінімуму негативного впливу на банківську систему, економіку банкрутства банків. 4. Спільно з інспектування (виїзними, безвиїзним) проведення громадського контролю за станом банківського сектора. 5. Посилення заходів впливу при порушенні банками законодавства, нормативів чи інших вимог НБУ. 6. Стрес–тестування стану ліквідності банківської установи. 7. Розрахунок удосконалених показників діяльності, що адекватно відображають ситуацію в банківській сфері. 8. Надання пропозицій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо покращення ефективності тимчасової адміністрації у банках. 				

*Розроблено автором за джерелом [1, с.180]

Трансформація наглядового процесу НБУ з урахуванням зміни методології 2018–2020 рр*

Складові наглядового процесу	До 2018 р.	2019–2020 рр.	З 1 жовтня 2020 р.
Планування (складання Плану інспекційних перевірок) – Врахування наглядової оцінки	Так, CAMEL SO	Так, SREP	Так, SREP
Періодичність планових перевірок	Не рідше 1 разу на 3 роки	Не рідше 1 разу на 4 роки	Не рідше 1 разу на 4 роки
Розмір банку (системність)	Не враховувався	Враховується	Враховується
Фокус планових перевірок	Переважно комплексні (оцінка CAMEL SO)	Переважно тематичні	Фокус на проблемні, системно важливі банки, «ризикові» напрями їх діяльності
Наглядова оцінка	CAMEL SO (інспектування)	SREP (безвиїзний нагляд) + CAMEL SO (інспектування)	SREP (загальна наглядова оцінка = безвиїзний нагляд + інспектування)

*Розроблено автором за джерелом [28]

Оцінка банківського нагляду за методологією SREP*

BM	CG	CAP	LIQ
Аналіз та оцінка бізнес-моделі	Оцінка корпоративного управління та системи внутрішнього контролю	Оцінка ризиків капіталу (кредитного, ринкового, процентного, операційного) та його достатності	Оцінка ризиків ліквідності та фінансування, та достатності ліквідності
Бальна оцінка 1–4	Бальна оцінка 1–4	Бальна оцінка 1–4	Бальна оцінка 1–4

Загальна оцінка SREP встановлюється від 1 до 4 балів та «F», де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий.

«1» – у діяльності банку відсутні суттєві невідповідності щодо управління ризиками

«2» – у діяльності банку є певні невідповідності щодо управління ризиками, які не становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку

«3» – у діяльності банку є невідповідності щодо управління ризиками, які, у разі їх усунення, можуть створити загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку

«4» – у діяльності банку є суттєві невідповідності щодо управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку

«F» – характеризує безпосередній ризик для життєздатності банку, у разі, якщо є обґрунтовані підстави для віднесення банку до категорії проблемних, неплатоспроможних або його ліквідації

*Розроблено автором за даними НБУ [9; 10]

Результати проведення поточної наглядової діяльності Національним банком України за 2014–2019 рр, станом на 31.12.*

Показник	роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Проведення інспекційних перевірок, з них:	256	118	84	64	46	62
планових	184	59	34	35	25	50
позапланових	72	59	50	29	21	12
Кількість направлених письмових застережень	65	49	39	62	29	37
Кількість укладених письмових угод, спрямованих на поліпшення фінансового стану банку	12	7	51	5	40	3
Кількість прийнятих рішень щодо обмеження окремих видів діяльності	12	4	9	7	131	12
Кількість застосованих штрафних санкцій	34	50	18	25	14	8
Кількість здійснених адміністративних стягувань	46	9	18	25	14	83
Кількість прийнятих рішень про введення тимчасової адміністрації	51	–	24	21	1	22
Кількість рішень про віднесення банку до категорії проблемних та неплатоспроможних	28	59	26	19	7	4
Кількість відкликаних банківських ліцензій та ініціювання процедури ліквідації банку	17	46	21	14	5	2

*Розроблено автором за даними річних звітів НБУ за 2014–2019рр.[48–53; 60, с.5]

**План впровадження нових регулятивних вимог НБУ до банків при
здійсненні банківського нагляду***

1 квартал 2021
Впровадження нормативу NSFR Визначення термінів активації б'юджетів капіталу
2 півріччя 2021
Підвищені ваги ризику для споживчих кредитів Початок імплементації ІСААР/П ААР
1 січня 2022
Вимоги до капіталу під ринковий ризик Індивідуальні нормативи капіталу (згідно Pillar2)
1 січня 2024
Нова структура капіталу Норматив перевелижв

*Розроблено автором за джерелом [31]